

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
v/Marit Lorentzen
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Dato: 17.01.2013
Deres ref.:

Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK) ved Universitetet i Oslo viser til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets høringsbrev datert 12.10.2012 der departementet likestillingsutvalgets utredning *Politikk for likestilling* ut på høring. Vi takker for muligheten til å respondere på denne viktige utredningen. Vår høringsuttalelse følger på de neste sidene. En signert versjon av uttalelsen legges samtidig i posten.

Vennlig hilsen

Jorunn Økland, senterleder

Høringsuttalelse NOU 2012:15 Politikk for likestilling

Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK) ved Universitetet i Oslo har med stor interesse lest utredningen "Politikk for likestilling". Det er tale om et grundig, helhetlig og kunnskapsbasert arbeid som har vært etterlyst i mange år på dette feltet. At det nå foreligger vil gi Norge en unik mulighet for å revitalisere og reformulere den likestillingspolitiske satsingen som har transformert vesentlige sider av det norske samfunnet gjennom de siste årtier, og som dessuten har bidratt til å skape beundring og respekt omkring "den nordiske modellen" i internasjonal sammenheng.

STK er en forskningsenhet som har som overordnet formål å drive tverrfaglig forskning, undervisning og formidling innenfor kjønnsforskningsfeltet, samt å stimulere til kjønnsforskning ved universitetets grunnenheter. Forskerne ved STK vil har ulike forskningsbaserte synspunkter på utredningens foreslåtte tiltak. Men ettersom utvalgets forskere etter vår forstand har gjort en grundig jobb; fordi vi i hovedsak gjenkjenner det bildet som tegnes; og endelig fordi sikkert mange andre vil benytte sjansen til å kommentere på foreslåtte tiltak, foretar vi følgende avgrensning: STK vil i sin høringsuttalelse fokusere primært på utredningens kunnskapsgrunnlag og det forskningsbehov som tegner seg for å realisere de foreslåtte tiltak på best mulig måte.

STK støtter i all hovedsak så vel den struktur for likestilling som anbefales i NOU 2011:18 og de tiltak som foreslås i NOU 2012:15. Kritikken av likestillingspolitikken fragmentering - gjennom oppdeling i sektoransvar og allmenn integreringsstrategi uten forpliktende oppfølging - er velbegrunnet. Perspektiver og kunnskapsgrunnlag for utredningens beskrivelser av dagens status m.h.t. likestilling (kap.4-15) er relevante og langt på vei tilfredsstillende ut fra et forskningssynspunkt - med de forbehold utvalget selv tar spesielt når det gjelder den flerdimensjonale tilnærmingen. Vi finner imidlertid at utvalgets anbefalinger når det gjelder kunnskapsbehovet for å realisere de foreslåtte tiltak med fordel kunne utvides. Hvis likestillingspolitikken fragmentering ikke skal repliseres som en fragmentering av kunnskapsgrunnlaget for likestillingssatsingene, trengs det et bredere og mer helhetlig grep også om hvordan den nødvendige forskningsinnsatsen kan sikres for å fremskaffe et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for det videre arbeid.

Perspektiver og kunnskapsstatus

STK finner utredningens avgrensning til "kjønn+"-perspektivet forskningsmessig dekkende og relevant. Kjønn kan ikke ses som en isolert dimensjon, samtidig som det er vesentlig å fastholde at kjønnsdimensjonen står i en historisk og prinsipiell særstilling og derfor har egne kjennetegn som diskrimineringsgrunnlag, slik det redegjøres for i utredningens kap.5. Det er positivt at utredningen har nyttiggjort seg interseksjonalitetsperspektivet slik det så langt har blitt utviklet i norsk og internasjonal kjønnsforskning.

Utredningens hovedperspektiv på likestilling - rett til samfunnsdeltakelse på like vilkår, herunder sikring av reell frihet til å velge på tvers av tradisjon - er også i god overensstemmelse med aktuelle analyser innen normativ teori slik den kommer til uttrykk bl.a. i kjønnsforskningen. Vi tilslutter oss utredningens synspunkt om at produktivitets- og nyttehensyn ikke prinsipielt kan begrunne likestillingspolitikken (p.21), selv om slike hensyn kan være sammenfallende med, og fungere som tilleggsargumenter for likestilling. Identifikasjonen av de fire tiltaksområder, folkestyre, valgfrihet, fordeling og sårbarhet, er konsekvent ut fra dette grunnlaget. STK finner at utmyntningen av de fire hovedområdene vil muliggjøre en mer sammenhengende og prinsipielt begrunnet likestillingspolitikk.

Selv om makt og demokrati er hovedsaken ved likestilling fra et rettslig og normativt synspunkt, er økonomi og samfunn og kultur som helhet sentralt når man skal analysere likestillingens faktiske utvikling og status. Kjønnslikestilling handler både om makt, materialitet og kultur. Utredningen er sterkere på makt/demokrati enn på materialitet/økonomi, kulturperspektiver er svakt representert, og den har bare delvis det gjennomgående kjønnsperspektivet som trengs for å styrke likestillingsforskning, tiltak og forbedringer. Det er bra at forskere fra ulike tradisjoner og bakgrunner har gått sammen om en del av veien videre, samtidig som det utvilsomt er ulike syn innen utvalget, som kunne vært bedre markert.

De 10 kapitlene som redegjør for likestillingsstatus er meget interessant lesning. Selv om det naturligvis mangler mye tilgjengelig kunnskap for en fullgyldig likestillingsstatus vil vi berømme utvalget for å ha fremskaffet ny empiri på en rekke områder. Disse nye data har i seg selv potensial til å endre noen av premissene for likestillingsdebatten. Noen eksempler på dette er:

- Kvinnens inntog i politikken er mindre synlig på kommunalt nivå enn på riksnivå, men også på riksnivå synes situasjonen å være stivnet i en 60-40 fordeling i menns favør. Det er også stor mangel på kvinner innen organisasjonslivet og i toppskiktet i næringslivet. Det er altså ikke noe grunnlag for å hevde at norsk politikk, organisasjonsliv eller næringsliv har blitt kvinnedominert, høyst at kvinner har kommet mer frem på noen områder siden 1970-årene.

Kjønns sammensetningen i eliteposisjoner avspeiler f.eks. ikke at rekrutteringsgrunnlaget med hensyn til utdanning er vesentlig endret i samme periode.

- Jenters overtak i skolen kompenseres over tid av gutters lettere overgang fra skole til jobb. Dette gjelder både de gutter som dropper ut av videregående skole og de som fullfører, og det gjelder generelt på områder som lønn og karriere i det videre arbeidsliv innen alle grupper. De tilbakevendende bekymringer for "gutter som likestillingens tapere" bygger altså ikke på et reelt grunnlag når gutter blir menn. Hvis ikke jenter gjorde det bedre enn gutter i utdanningssystemet ville skjevhetene i arbeidslivet trolig ha vært ennå større enn de er i dag.

- Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet skaper i seg selv ulikhet og fastholder tradisjonelle ideer om kvinnelighet og mannlighet som igjen gjør utradisjonelle valg vanskelige. At enkeltindivider velger kjønnsstradisjonelle yrker er ikke i seg selv nødvendigvis noe likestillingsproblem. Problemer kan imidlertid oppstå når summen av de individuelle valgene aggregerer til en norm og når enkjønnede arbeidsmiljøer kommer til å fungere som faktiske barrierer for frie valg. Dette peker på at individperspektivet på likestilling ikke kan stå alene, men må suppleres med strukturperspektiver som tar høyde for at individers handlinger kan bidra til å skape og opprettholde strukturer som kan begrense andres handlingsrom. Norge skårer i teten i forhold til likestilling internasjonalt, men bare middels når det gjelder å motvirke kjønnssegregering, og ut fra dette kunne en ventet at utredningen hadde lagt ennå mer vekt her.

- Holdningen til likestilling er endret i den norske befolkningen i løpet av de siste tiårene. To tredjedeler slutter prinsipielt opp om en moderne familieform hvor partene på tilnærmet lik basis deler forsørgeransvar, omsorg og arbeid i hjemmet. Nesten ingen i dag ser den tradisjonelle kjernefamilieformen med mannlig forsørger og kvinnelig omsorgsperson som den ideelle. Denne dramatiske endring i normer gir et solid folkelig mandat for en fornyet likestillingssatsing, spesielt hva angår deling av arbeid og omsorg.

- Omfanget av seksualisert vold og trakassering ser ikke ut til å bli redusert gjennom økt likestilling på andre områder. Variasjonen i graden av likestilling er stor, både i Europa og innad i det norske samfunnet. Det er derfor viktig å være oppmerksom på at likestillingsarbeidet må følge flere spor parallelt. At jenter i dag klarer seg bedre i utdanningssystemet enn gutter betyr f.eks. ikke at seksuell trakassering på ungdomstrinnet forsvinner, kanskje heller tvert imot.

Tiltak og kunnskapsgrunnlaget for tiltakenes realisering

Utredningens kunnskapsperspektiver er primært hentet fra statsvitenskap, sosiologi, juss og normativ teori, og fra kvantitativ forskning. Mens dette virker relevant i analyse- og kartleggingsdelen, vil STK peke på behovet for et bredere kunnskapsgrunnlag særlig når det gjelder å forstå komplekse mekanismer og årsakssammenhenger i kjønnsulikestillingen. Kvantitativ forskning egner seg godt til deskriptive formål, men blir utilstrekkelig om man også ønsker å få grep om årsaker, virkningsmekanismer og komplekse sammenhenger. Vi vil peke på behovet for mer kvalitativ forskning, samt mer forskning på de viktige kultur- og religionsfeltene for å supplere kunnskapsgrunnlaget og for å bedre mulighetene for å nå de oppsatte målene.

Statsvitenskapelige, sosiologiske og juridiske perspektiver har mest å si om struktur og kollektive normer, mindre om hvordan mennesker lever sine liv og tar sine valg innen disse materielle og felles normative strukturer. Strukturforståelse er viktig, men det som kan havne i bakgrunnen er en forståelse av motiver bak valg og identiteter bak handlinger, hvordan selvforståelse utvikler seg over tid samt også er betinget av andre typer normer. Fokus på livsløp og sosiale og kulturelle kategorier som klasse, etnisitet og religion har ikke kommet langt nok i forhold til denne type forståelse av handlingsmotiver og opplevd identitet. I utredningen blir f.eks. livsløp forstått som forskjeller i aldersfaser, heller enn som personlige dannelsesprosesser over tid.

Identitetsproblematikk blir til en ytre sammentenkning av forhåndsdefinerte sosiale identitetskategorier, og mangler et perspektiv på hvordan livsløp og tilhørigheter bidrar til å forme individets identitet, selvforståelse og motivasjon. Eksempelvis er det ikke nødvendigvis slik at jenter velger bort mannsyrker utfra en holdning om at slike yrker "ikke passer for jenter". Fravalget kan heller skyldes at de gjennom sin oppvekst gradvis har utviklet lyst og motivasjon til å velge seg til omsorgsyrker eller til å oppleve at omsorg for familien er mer meningsfylt enn egen karriere. Et annet eksempel som viser hvordan erfaringer fra ulike livsfaser kan påvirke hverandre er at gutters likestillingsholdning påvirkes positivt av mødres yrkesarbeid (jvf. kap.13). Her dreier det seg om komplekse sammenhenger mellom gutters holdninger og mors arbeid. Men om slike komplekse sammenhenger reduseres til å være uttrykk for holdninger, kan motargumentene ofte bli minst like reduksjonistiske f.eks. argumentet om at kjønne bare velger ut fra sine medfødte biologiske disposisjoner og at likestillingstiltak dermed er nytteløse. For å gi den tilsiktede virkning, er det viktig at foreslåtte likestillingstiltak også tar høyde for at motivasjoner og selvforståelse utvikles gradvis over hele livsløpet og i interaksjon med slekt og sosiokulturell gruppe for øvrig, og at de kan gi seg uttrykk på forskjellig vis i ulike alders- og utviklingsfaser. Dette betyr f.eks. at ulike typer av tiltak kan være virksomme i ulike aldre og kontekster. Et kjønn-pluss-perspektiv kan utvikles gjennom bedre grunnforskning om kjønnslikestilling som også inkluderer kvalitative data og kulturelle perspektiver, kombinert med fornyet kjønnsforskning.

Et perspektiv som kunne vært bedre innarbeidet er derfor en mer overordnet analyse av hvordan dyptliggende kulturelle betydningstrukturer knyttet til kjønn kan påvirke de måter som den enkelte ureflektert forstår seg selv og samfunnet på. Et eksempel kan være at forfordeling av gutter og menn ofte oppleves som langt mer dramatisk enn en tilsvarende forfordeling av jenter/kvinner. En

40-60 fordeling i menns favør oppfattes ofte som faktisk likestilling (f.eks. i politiske organer eller styrever), mens en tilsvarende 60-40 fordeling i kvinners favør (f.eks. i høyere utdanning) oppleves som en problematisk kvinnedominans. Simone de Beauvoirs klassiske analyse av mannen som den universelle representant og kvinnen som "den annen" er fortsatt relevant, trekvart århundre etter den ble formulert, og forestillinger om et hierarkisk kjønnsforhold kan derfor fortsatt ligge som skjult premiss selv når velmente likestillingstiltak skal realiseres.

Utredningen nevner menn og maskuliniteter, og har til en viss grad et flerkjønnsperspektiv som inkluderer mannsperspektiver, men er ikke tilstrekkelig utdypende på dette punktet. Leseren kan ofte få inntrykk av at kvinner er hovedpersonene, slik de har vært siden man startet diskusjonen om «kvinners status» for omlag tre hundre år siden. Menn drøftes her og der, delvis i et kjønn+-perspektiv, men er også ofte fraværende i teksten. Det er bra at utvalget skjelner mellom patriarkat og menn i prinsippkapitlet, men den særegne analysen av menn som del av det norske likestillingsprosjektet er i hovedsak fraværende (og en del menns opposisjon mot dette prosjektet), og er et område som helt klart trenger oppfølging. Dette gjelder bl.a. norsk likestillingspolitikk i forhold til ny EU-forskning om menn og likestilling, og forskning om hvordan Mannspaneletts forslag og andre insentiver har blitt fulgt opp.

STK støtter de foreslåtte tiltak, men vil altså peke på at det er bruk for å tenke dem innenfor en bredere kunnskapsmessig sammenheng, og at det dermed også er behov for en parallell forskningsmessig utvikling, med mer vekt på grunnforskning og mer fokus på kjønnslikestilling. Politikken trenger forskningen for å få grep om komplekse psykososiale og kulturelle sammenhenger, og forskningsutviklingen kan ha fordel av å foregå i dialog med aktuelle utfordringer. STK ønsker å knytte følgende kommentarer til enkelte av de foreslåtte tiltak:

I. Folkestyre

- Likestilte valglister/modell lokal beslutning: Utvalgets argument om at modell lokal beslutning vil bidra til at det sikres en likestillingsdebatt hver fjerde år blant de som best kjenner den lokale situasjonen kan være riktig. Men det kan også hende at slike pålagte debatter vil kunne ende opp som et formelt ritual uten reelt innhold. STK foreslår derfor at man innfører modell lokal beslutning som en forsøksordning over f.eks. tre valgperioder og deretter, hvis det viser seg ikke å fungere etter hensikten, erstatter den med modell allmenn lov.

- Program for bredde i folkestyret: STK støtter tiltaket prinsipielt, men viser samtidig til at et slikt program for å være realisabelt forutsetter en parallell utvikling av bedre kunnskap om årsakene til kvinners og etniske minoriteters lavere deltakelse i det kommunale demokrati.

II. Valgfrihet

- Program for frie utdanningsvalg: STK er enig med utvalget i at kjønnssegregerte utdanningsvalg er en hjørnestein for den videre reproduksjon av kjønnsulikhet og at dette derfor må være et sentralt innsatsområde. For å nå dette målet er det imidlertid også her behov for en samtidig videreutvikling av kunnskapen om årsakene til utdanningsvalg for at tiltakene skal ramme riktig. F.eks. er utviklingsbetingede identitetsprosesser - knyttet til aldersperioden hvor de forskjellige utdanningsvalgene tas - antakeligvis av sentral betydning. Det dreier seg dermed ikke bare om opplysning, veiledning og insitamenter, men om å finne veier for å tilrettelegge for utvidede erfaringer og andre valg. Stereotype kjønnsuttrykk kjennetegner ofte den tidlige ungdomsalder og en pedagogisk strategi må derfor balansere mellom på den ene siden å unngå å støtte opp omkring denne kjønnskonformiteten, og på den annen side heller ikke å provosere den på en måte som vil føre til avvising. Å skape forståelse for dette i lærerutdanningen er sentralt, men den nærmere kunnskap om hvilke prosesser som innvirker på valgene og hvordan disse kan omgås trenger å videreutvikles. Det vil bare være en fordel om en slik kunnskapsutvikling kan foregå i et løpende samspill med utprøving av ulike praktiske metoder.

- Når det gjelder likestillingsstipend avhenger effekten av at motstanden mot utradisjonelle utdanningsvalg er av en art som vil kunne overvinnes med et økonomisk insitament. Dette bør undersøkes nærmere og prøves ut i forsøksordninger, og også undersøkes i forhold til de identitetsprosesser som er nevnt ovenfor.

- Det tilsvarende kan sies om effekten av kjønnspoeng. Kjønnspoeng kan sende et viktig signal til at det underrepresenterte kjønn er ønsket og velkommen, men virker likevel bare hvis det faktisk fører til en økning av søkere fra dette kjønnnet som mangler nettopp disse poengene for å komme inn. Kjønnspoeng løser ikke problemet hvis det er etterspørselen som mangler eller hvis de få som søker fra det underrepresenterte kjønnnet allerede har gode nok karakterer til å komme inn. Siden de fagene innen høyere utdanning som har høye karakterkrav i stort sett er de som er jentedominerte vil effekten av kjønnspoeng antakeligvis være viktigst for de gutter som ønsker en utradisjonell høyere utdanning.

III. Fordeling

Fedres selvstendige opptjeningsrett, tredeling av permisjonen, endringene i foreldrepengeordningen og minsteytelse på 2G, virker velbegrunnede i et likestillingsperspektiv. Fedres deltakelse i barneomsorgen er ikke bare en likestillingssak for voksne, men må antas å ha en helt sentral betydning for endringer i barns og ungdoms kjønns sosialisering. Slike sammenhenger mellom hvordan likestillingsinnsatser på ett område i noen tilfeller kan tas ut som gevinst på andre, bør også følges opp med forskning. STK tilslutter seg tiltakene under dette punktet, men anbefaler at likestillingseffekten av forslagene om bortfall av krav om kvinners aktivitetsplikt ved

fedres uttak av foreldrepenger ut over fedrekvoten, og om omsorgspermisjon ved nære pårørendes sykdom evalueres etter en gitt tidsperiode.

IV. Sårbarhet

Program om forebygging av seksuell trakassering: støttes prinsipielt, men også her er det behov for en parallell utvikling av kunnskapen om problemets art og omfang. Hva bunner evt. økt seksuell trakassering mellom ungdom i og kan det være sammenheng med likestillingsprosesser innen andre områder eller med andre samfunnsmessige endringer i barn og unges oppvekstvilkår? I hvilken grad henger det sammen med ulike kjønnsforventninger og ulike kjønnskulturer i ulike segmenter av befolkningen som har norsk skole som felles arena? I hvilken grad har f.eks. forholdet mellom jenter og gutter i ungdomsalder endret seg gjennom jentenes ledende rolle i skolen, samtidig med at kravet om et perfekt utseende har økt? Hvilken rolle spiller sosiale medier, og hva er virkningene av at det offentlige rom – massemedier, reklame og forbruk - er preget av en stadig sterkere seksualisering?

Forslagene om lovfesting av tilbud om overgrepsmottak og trygge tilbud for ofre for menneskehandel virker velbegrunnede og støttes.

Kunnskapsbehov

Utredningens kap.17 kartlegger de kunnskapsbehov som utvalget mener kan identifiseres for å realisere tiltakene og ha tilstrekkelig oversikt over likestillingens status. STK finner mye av dette relevant, men etterlyser, som det fremgår ovenfor, også andre typer av forskning og forslag for bedre å forstå årsaker, sammenhenger og mekanismer i kjønnsulikestillingen og hvordan dette best møtes i praksis. STK etterlyser også mer omfattende analyser av hvordan etableringen av et slik helhetlig kunnskapsgrunnlag kan utvikles parallelt med den praktiske likestillingssatsingen. Det dreier seg her om hvordan vilkårene for en bredspektret og grunnleggende kjønns- og likestillingsforskning kan sikres slik at denne forskningen kan imøtekomme og samvirke med de deler av likestillingspolitikken som krever mer forskningsmessig nybrottsarbeid enn det er rom for i en tematisk avgrenset og forhåndsdefinert utredningsvirksomhet eller i surveyforskning. For å være drivende og innovativ, bør den grunnleggende kjønns- og likestillingsforskningen være politisk uavhengig.

Både forsknings- og politisk virksomhet rundt kjønn og likestilling i Norge bør videre ha i mente den større internasjonale sammenhengen. Et kjernepunkt, som berører alle fagretninger, er hvordan en "norsk" modell for arbeid-omsorg-balanse lar seg realisere. Det er helt klart at erfaringene med å realisere denne modellen, samt de vitenskapelige analysene av erfaringene, er av sentral interesse også internasjonalt. Det er visse signaler som tyder på at den norske tetposisjonen på kjønnslikestilling står i fare for å svekkes, muligens ut fra vedvarende særartstenking

og segregering, som igjen henger sammen med sosial klasse, utdanning mv. Her trengs studier som må utformes på bredt tverrfaglig grunnlag for å sikre at Norge fortsetter å være en interessant bidragsyter i internasjonal forskning og politikk på dette området.

Utvalget fremhever med rette betydningen av det gode og viktige arbeid som utføres av f.eks. KILDEN og Kif komiteen. Men Kilden og Kif utfører ikke selv forskning - de innhenter, omsetter og formidler forskningen. Deres fortsatte betydning er altså avhengig av at det rent faktisk *frembringes* ny forskning.

Universitetene har, sammen med Norges forskningsråd, i en årrekke tatt ansvar for dette. Etter at NFR fra 2012 har utfaset sine programmer for grunnleggende kjønnsforskning og BLD har valgt å bruke ressursene på mer utredningspreget arbeid i egen regi, har denne situasjon blitt betydelig mer usikker. Det finnes fortsatt kjønnsforskningssentre på de fleste universiteter, men disse er preget av få stillinger og dermed behov for tilgang på forskningsfinansiering, ikke minst fra NFR. NFR har erstattet de tidligere programmer for grunnleggende kjønnsforskning med programmet "Balanse". Så langt ser dette imidlertid ut til å rette seg primært mot kvinners representasjon og karriereutvikling i forskning og mot at kjønn inngår som variabel i andre prosjekter. Dette sikrer på ingen måte den type forskning om kjønn som strukturelt, kulturelt og personlig fenomen som også likestillingspolitikken vil være avhengig av. Hvis ikke dette ansvarsvakuemet fylles i sammenheng med en ny likestillingspolitikk kan store deler av "kildene" til likestillingspolitikken kunnskapsgrunnlag rett og slett tørke ut. Kjønnsforskningssentrene på universitetene er i høy grad de som utdanner morgendagens likestillingsarbeidere - altså de som skal kunne iverksette den slags tiltak og programmer som utredningen anbefaler. En slik utdanningsvirksomhet hviler på en vital tverrfaglig grunnlagsforskning for å bli tilstrekkelig kvalifisert.

NFR har vært tydelige på sin beslutning om ikke å videreføre et allment kjønnsforskningsprogram i den kommende perioden. Det er imidlertid mulig å tenke seg et mer spesifikt, praksisorientert, men fortsatt grunnlagsorientert program knyttet f.eks til utfordringen med å få et bredere kunnskapsgrunnlag for å fange opp en flerspektret likestillingsproblematikk. Et slikt program ville både kunne omfatte en fortsettelse av utvalgets refleksjoner om hva "Kjønn+" perspektivet betyr politisk og normativt, samtidig som det utvikler konsekvensene av dette perspektivet i forhold metodiske spørsmål, pedagogiske utfordringer og hvordan identitets- og motivasjonsdannelse kan forstås i et flerspektret perspektiv. Et slikt program vil dermed kunne begrunnes ikke bare som satsing på kjønnsforskning, men også som en oppfølging av den forskning på flerkulturalitet som det tidligere IMER programmet påbegynte, og sette fokus på forskningsfelter som pr. idag er nesten fraværende i NFRs programmer: kvalitative analyser av betydningen av sosial klasse, alder og livsløp, og arbeid/omsorg. Å forstå mer av betydningen og dynamikken mellom kjønn, religion og etnisitet, sosial klasse, livsløp og alder er ikke minst viktig i en periode hvor samfunnet står over for store demografiske forandringer. Et slikt tverrgående forskningsprogram vil både kunne gi et

viktig grunnlag for en kunnskapsbasert likestillingspolitikk. Dessuten vil det samtidig bidra til å motvirke en mulig uheldig fragmentering av likestillingstiltak gjennom systematisk tenkning på tvers av problemstillinger fra de enkelte sektorer og områder.

Konklusjon

STK tilslutter seg utredningens perspektiver og kunnskapsstatus. Det er vårt håp at denne del av utredningen vil bli lest grundig av alle som driver med eller har meninger om likestilling. Denne delen av utredningen har i seg selv potensial til å endre deler av premissene for likestillingsdebatt og likestillingspolitikk.

Når det gjelder tiltakene støtter STK dem prinsipielt - med de kommentarer som er fremkommet ovenfor - men mener at det parallelt må utvikles et bredere kunnskapsgrunnlag for å realisere målene på en effektiv måte.

Likestillingspolitikkenes fornyelse og revitalisering forutsetter oppmerksomhet overfor hvordan en helhetlig, tverrfaglig og grunnleggende forskning om Kjønn+ og likestilling kan sikres gjennom Norges forskningsråd. STK foreslår derfor at det etableres et tverrfaglig, praksis- og grunnforskningsorientert program som skal utvikle ulike faglige dimensjoner av det "Kjønn+" perspektivet, som utredningen foreslår som selve grunnlagsforståelsen i Norges kommende likestillingssatsning.

Med hilsen

(sign.)

Jorunn Økland
Senterleder